

kultur

Kulturchef: Åsa Linderborg Redaktionssekreterare: Helena Bergstrand
Annonser: tel 08-725 20 00 Adress: Aftonbladet 105 18 Stockholm
Tel: 08-725 24 60 E-post: kultur@aftonbladet.se Internet: www.aftonbladet.se/kultur

Snuskig ramsa under kameraövervakning

» **Supportrarna till Manchester United** har tagit nyvärvade anfallaren **Romelu Lukaku** till sina hjärtan. Anfallaren som öst in mål i säsongsinledningen har snabbt fått sig en sång tillägnad.

Som orsakat kontroverser. Två rader alluderar till att den välväxte anfallaren skulle ha en mycket lång penis. En lekfull och positivt menad anspelning till att "den store mannen därframme" också är stor därframme tycker några. En förkastlig rassstereotyp tycker andra. Båda har förstås rätt. Klubben och Lukaku har tagit

avstånd från ramsan. Några av fansen håller inte med utan sjöng den igen i helgen. Klubben har därför bett polisen om filmer från övervakningskamerorna, för att kunna stänga av supportrarna.

Episoden sammanfattar mycket av debatten om politisk korrekthet. Känsligheten för rasism har ökat och det är bra. För bara några decennier sedan var klubbarna tysta medan apljud från läktaren regelbundet mötte svarta spelare. Den allt snävare gränsdragningen för vad som är acceptabelt att sjunga och skrika har varit av

godo, och i stor utsträckning skett bland supportrarna. Men inte ens en önskvärd kamp bör föras med alla medel. En övervakning tänkt att skydda mot terror och våld ska nu användas för att identifiera och straffa supportrar för att de sjungit anstötliga sånger. Utan hänsyn till integritetsintrånget, och utan hänsyn till att avsikten med största sannolikhet inte varit rasistisk.

När kamerorna väl är installerade, så kommer också valmöjligheten att använda dem. Är vi verkligen säkra på att vi vill ha den?

Mattias Svensson

Dagens

... **tjuvstart**

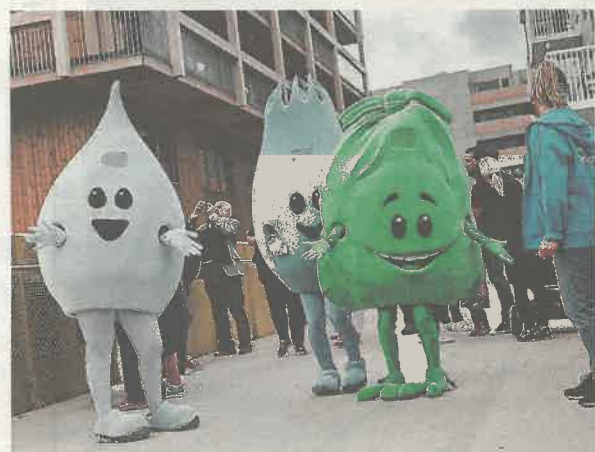

Bildningssamtal

Just före bokmässan ordnar Stadsbiblioteket i Göteborg från kl 16 två samtal om bildning, med **Per Svensson** och **Bengt Kristensson Uggla**.

Foto: TT

Vallastaden - den balla staden

Invigningen av området med tusen nya bostäder.

Fasad i korrugerad plåt.

Stilbrott och materialkrockar är Vallastaden 2017:s signum.

Foto: IDA GYULAI

Staffan Bengtsson om bomässan som blandar stort och smått

Bomässor vill till sin natur vara innovativa. Leverera mer eller mindre spektakulära nyheter. Morgondagens bostäder redan i dag. Framtidens melodi på allas läppar. Vallastaden i Linköping: För första gången en svensk bomässa på åtskilliga år som inte paraderar vid vattnet (Smedstabäcken rinner förvisso igenom men mer som ett dike än vattendrag), bara det en nygamal innovation. På Europas bästa odlingsmark, vilket väckt berättigade protester på sina håll, breder Linköpings senaste stadsdel ut sina vingar med 1 000 nya bostäder, varav en tredjedel hyresrätter.

Vallastadens "bo- och samhällsexpos" signum har blivit variationen. Stilbrott och materialkrockar. Knixiga gatunät och stort och litet om vartannat. Betonggrått och medelhavsblått. Byggherrar och arkitektkontor likaså av skiftande kali-

Balkonger och solceller på multihuset Flustret.

Foto: IDA GYULAI

ber; mäktiga Peab och lokala Lkpg Bygg på samma gata.

Sverige har skriande behov av bostäder. I elfte timmen har bostadsbyggandet satt fart. Linköpings kommun tillhör landets ivrigaste. Förutom att bebygga åkermark så exploateras gamla parkerings-

platser och parkeringshus i anslutning till miljonprogramsområden som Ryd och Ekholmen.

Vallastadens ambitioner är inte bara att ge människor tak över huvudet. Som en provkarta på flexibla bostadslösningar skjuter Vallastaden skott i många riktningar. Passivhus, multihus, sopsugsterminal, solpaneler, bilfritt, betongbrutalism och shabby-chick, felleshus, biodlingar, tjärpappstak, kolonilotter, konstutsmyckningar etc. Karaktären av provkarta präglar stadsdelen och kommer säkert att bli bestående också när den vuxit färdigt.

Vad skiljer Vallastaden, tre, fyra kilometer från universitetsstaden Linköpings city, från andra förorter?

Tillkomsthistorien inte minst.

Ingen stadsplan låg huggen i sten. Kommunen tog fram detaljplan, marken styckades i "tegar" som byggherrarna kunde köpa utifrån ett kreativt poängsystem; 19 kriterier avgjorde; material, teknik, hållbarhet etc. Den som uppfyllde flest tilldelades mark; max två hus av samma byggherre för att garantera mångfalden i form och innehåll.

Det här tänket ger små och stora arkitektkontor/byggbolag samma möjligheter att få sina visioner förverkligade och som framtidsmodell borde strukturen kunna tillämpas också på andra håll i landet, som toppstyrda Stockholm och Malmö där mindre aktörer i praktiken aldrig har någon chans.

Ur mångfaldsperspektiv ser Linköpingsmodellen, sig-

Staffan Bengtsson.

Foto: TT

Manchester United-stjärnan Romelu Lukaku.
Foto: AP

» **BILDERBOK** | Jonna Björnstjärna har den yngsta läsekretsen sin egen **Stephen King**. Låskigast är kanske den känslomässigt indifferent Fru Skräck i bilderboken med samma titel från 2009 (Bonnier Carlsen), men sjöodjuret i *Djupsjöns hemlighet* (2013) är inte så illa det heller. Här riskerar landlevande organismer att sugas ner i det gröna och förpassas till något av odjurets luftakvarier där en Matrix-liknande skuggtillvaro väntar offret.

Belätet i Björnstjärnas senas-

Stora besvär - för de små

te bilderbok *Sagan om den underbara familjen Kanin och Farbror Elände* (Bonnier Carlsen) är måhända inte fullt så vederstyggligt, utan

erinnrar snarast om ett gnälligt nättroll. Varhelst något tråkigt inträffar, någon drar en nitlott, kaffet smakar skit, så förpestar farbror Elände händelsen ytterligare med sin närvaro och sin sunkiga morgonrock.

"Titta bara", säger mamman

i kaninfamiljen och håller upp dagens tidning: "Farbror Elände är med på varenda bild."

Man ska kanske akta sig för att dra allt för djupgående paralleller till dagspolitiken eller dagens upphettade samtalsklimat, men nog låter sig det trehövdade monster som oväntat dyker upp mot slutet läsas som ett porträtt av den globala rövarkapitalismen och dess oheliga treenighet olja, gas och kol. Här slinker allt ner i den kokande grytan, kaninfamiljer likväl som eländesfarbröder och annat småskrymt.

Petter Lindgren

CITATET

"Man kan kort sagt inte hänvisa till konstens frihet i ena stunden /.../ för att i nästa ögonblick uppröras över att skattefinansierad verksamhet hänger sig åt rasism."

Johan Hilton i *DN* om Alice Teodorescus kritik mot att hon skildras som vampyr i en aktuell pjäs på Stadsteatern i Göteborg.

Foto: THOMAS LILJA

Vallastaden är som en provkarta på flexibla bostadslösningar.

med ett hejdlöst sväng

nerad områdesarkitekterna Okidoki, ut att tveklöst ha varit lyckosam. Aldrig har jag väl besökt en bomässa i Sverige med så hejdlöst estetiskt sväng!

Från traditionella femvåningshuset Tegelbrännaren, prydlig svart tegelfasad, balkonger i trä, ser jag ut över fyra små radhus med "albansk" profil (även byggmaterialet har importerats från Albanien) med takterrasser och kulörer som brukar höra hemma vid Medelhavet, inte i karga Skandinavien. Arkitekten **Mohammad Al Zoghbi** arbetar till vardags på Tengboms, här har han skapat en husrad som inte har det minsta med nordiskt formspråk att göra.

Granne med pastellhusen ligger ett av Vallastadens sju fellehus, voluminösa gemensamhetslokaler under växthusliknande klimatskal och tänkta som kvarterets sociala mötesplatser.

"Hyrestvåor för åtta tusen i månaden och femmor för sexton tusen ger inte alla bostadssökande access"

Vad man gör där? Odlar grönt och, typ, går i bocirkel.

Eftersom Vallastaden saknar sådant som bibliotek och biografier och vanliga butiker har fellehusen, som också rymmer gästbostäder, åtskilligt att ta ansvar för. I min anteckningsbok har jag ett stort svart frågetecken där. Dåliga erfarenheter från hanteringen av vanliga bostadsrätters gemensamhetslokaler spökar.

Innovativa stadsplaner av det här slaget är egentligen ingenting nytt. När 50-talsförorten Hökarängen i Stockholm planerades skapade arkitekterna **David Hellén** och **Sven Markelius** både lamellhus med varierade fasader och ett bilfritt och grönt centrumstråk. Med åren har Hökarängen både hunnit schangsera och upprustas för att numera klassas som riksintressant bebyggelsemiljö också i formell mening. Kommer Vallastaden att klara av samma lyckliga resa?

Vallastaden vill också ha en social mångfaldsprofil. Men hyrestvåor för åtta tusen i månaden och femmor för sexton tusen ger inte alla bostadssökande access. Borätterna är däremot, åtminstone med stockholmska mått mätt, rimligare. Två miljoner för en nybyggd tvåa med balkong och påkostad inredning lockar till sig unga par med fast jobb.

Hökarängens lägenheter prisades inte minst för sina planlösningar. I Vallastaden blir jag gång på gång konfunderad. Flyttbara väggar är en populär trend. Stora hallar och badrum. Halvrums utan dörrar. Sovloft med branta stegar. Kök som bara är långa och rutinmässiga. I hus efter hus ser det likadant ut. Kloka planlösningar lyser med sin frånvaro. En övertro på "spännande föränderliga familjelösningar" tycks ha gett arkitekterna carte blanche vid ritborden. Jag hade föredragit genomtänkta rumsligheter. Det är frestande att jämföra med projekt som Hammarby sjöstad och BOo i Malmö. Likheter med Malmö är störst, variationsrikedomen fanns också där, medan det tränga homogena Hammarby sjöstad med få och stora byggherrar bara känns kompakt och livlöst.

Favorithuset har ritats av Carl Edvall. Hans två hus åt Hemgården Bostad AB, merparten med ettor och tvåor, är ljusa och inbjudande i varje detalj, från golv till trappträcken. Edvalls modernism har en skön befriande fransk touch i till exempel sättet att tänka fönster och balkongdörrar - det bara funk. Skulle kunna bli standardmodeller för effektivt och trivsamt boende.

Mitt i Vallastaden ligger också *House for mother* och glänser i blank korrugerad plåt. Sonen ritade åt sin mamma, bibliotekarien. Det huset stod klart först och har redan valsat runt över hela världen. Den sortens *rough architecture* får symbolisera det på flera sätt spänstiga Linköpingsprojektet. Men frågan kvarstår: vem vill i längden leva i en provkarta?
Staffan Bengtsson

Evamaria Björk, Robert Olofsson, Linus Nilsson, Jörgen Düberg och Cecilia Borssén i "Noréhotellet".
Foto: MALIN ARNESSON

Checkar in hos Norén

Vi är i det brunmurriga. Där någon alltid är trött, någon alltid på väg att dricka kaffe. Hos Norén. En blick på de bruna draperierna, den ensliga sänglampan vid den smala sängen, de noppiga stolarna på rad och köksvagnen i metall, det räcker. Vi är tillbaka.

Det är till genombrotts-Norén som Birgitta Egerbladh vänder sig med sin nya föreställning. Repliker plockar hon fram för allt ur Noréns självbiografiska pjäser från hotellet i Skåne. Pjäserna som var så känslomässigt drabbade för många då de kom. Helsingborgs stadsteater har sedan dess, inte minst under Göran Stangertz chefstid, varit flitigt med att spela Norén. Nu heter teaterchefen Kajsa

Giertz och kanske är det läge att distansera sig från klassikerna? Vaska fram nåt annat?

Skådespelarna rör sig snabbt över stora ytor eller sitter mycket stilla. De tränger ihop sig i soffan och sprider ut sig, långt isär. Spelar ut, krymper ihop. Stannar i steget. Hackar och maler, reser sig samtidigt halvvägs ur stolen, sjunker tillbaka. Upprepar. Det finns väl ändå ingen värld utanför det bruna draperiet? Inte ens några kuttrande duvor eller fönster att titta ut genom denna gång.

Skådespelarna överdriver skarpt och kör målmedvetet

sina mimiker genom hela känsloregister. "Skrattar. Gråter. Snyter sig." Noréns anvisningar i texten genomförs med komisk effekt. Lika komisk ter sig här Norénnaturalismen. 1982 stod rekvisitörerna i kulisserna på Intiman i Malmö och stekte ägg för rätta känslan i restaurangköket på scen. Nu är spettekakan och bullarna av plast och faller klonkande till golvet medan låtsasätandet lämnar tydliga spår.

Visst finns det glimrande roliga enskildheter. När Linus Nilsson (praktikant från Teaterhögskolan i Malmö) elegant balanserar sittande på den yttersta kanten av serveringsvagnen, med benen högt och fritt i luften och

kaffekoppen i hand, är det ett obetalbart svar på storebrors aggressiva försök att bossa honom.

Kanske är *Noréhotellet* ett ironiskt försvar för teatern på teatern, att det aldrig kan vara på riktigt på en scen, att teater alltid är teaaater. Aningen lamt men jag blir inte klok på vad denna föreställning vill som hela tiden envisas med att falla isär i antingen replik eller rörelse. Jag vill inte, men tvingas konstatera: Norén-Egerbladh 1-0.

Barbro Westling

